

КАЗКОВИЙ ОБРАЗ ЗОЛОТОЇ РИБКИ В РОМАНІ «ЕЛЕГАНТНІСТЬ ЇЖАКА» М.БАРБЕРІ: ПСИХОАНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Пікун Л.В.

кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Україна

Чарівна казка як відносно замкнена система, на переконання автора аналітичної психології К.-Г. Юнга та М.-Л. фон Франц, у своїх символічних образах і перебігу подій віддзеркалює деяке сутнісне психологічне значення [1]. Казковий образ золотої рибки є яскравим прикладом, що підтверджує цю думку. Розглянемо специфіку витлумачення цього образу в романі М.Барбері «Елегантність їжака».

Образ золотої рибки в романі «Елегантність їжака» розкривається на основі свідомості двох героїнь – Рене Мішель та Паломи Жосс, які в образно-функціональній тріаді казки про золоту рибку виконують різні ролі.

Філософського осмислення буття Паломи – дванадцятирічної дівчини з багатой родини – починається з образу золотої рибки, який вона виклала у «Глибокій думці №1». Палома Жосс вважає життя сучасної еліти фальшивим, позбавленим інтелектуального живлення, а відтак безмістовним. Це схоже на життя в акваріумі, тобто в обмеженому, але гарно облаштованій штучній простір з гарними умовами для існування, де все зумовлене наперед і немає руху вперед: «Люди пускаються в погоню за звездами, а кончают тем, что трепыхаются, как золотые рыбки в аквариуме» [2, С.16]. Дівчина протриває долі бути золотою рибкою, яка живе в акваріумі: «... в аквариум я, уж точно, не попаду. Таково мое непоколебимое решение. Судьба даже такой способной, яркой личности, как я, незаурядной и превосходящей основную массу людей, заранее predetermined, и это обидно до слез...» [2, С.17]. Очевидним є душевний розлад, виходом із якої дівчина бачить у самогубстві.

Паралельно в романі описується екзистенційна криза та психічний конфлікт мадам Мішель, літньої консьєржки, яка живе і працює в домі, в якому мешкає родина Паломи Жосс. Психічну структуру мадам Мішель складають її посада консьєржки, образ чоловіка героїні твору та юна Палома Жосс. Посада консьєржки та «колективне уявлення» [2, С.40] про цю роль репрезентує соціальну маску для Его героїні, тобто персону в контексті психоаналітичної теорії К.-Г. Юнга. Роль консьєржки для мадам Мішель – це пристосування до соціуму, але жінці важко правдоподібно грати роль [2, С.98]. Інший конфлікт формулює Т. Мейзерська як «глобальні розриви між багатством і бідністю, розумом і почуттям, красою і потворністю, вишуканістю і нікчемністю, вічним і тлінним. Біологічний розум, спрямований на виживання спритнішого, хитрішого чи жорстокішого, не здатний подолати цей розрив, який усе більше поглиблюється, конфлікти безкінечних і найрізноманітніших штибів загострюються» [3, С. 500].

Мадам Мішель, яка у тріаді міфологеми про золоту рибку виконує роль старої дружини. Колись її чоловік заробляв на прожиття і кожної неділі ходив рибалити, а Рене Мішель господарювала дома. Героїня в річищі марксизму трактує бажання, коли не слід гнатися за примарними бажаннями, адже лише у світі, де приборкани

похоть, пиха та надмірність, стане можливим збудувати новий суспільний устрій без воєн, пригнічення та нерівності [2, С.9-10]

Аналізуючи свої неумисно промовлені слова, мадам Мішель усвідомлює, що вона більше не може ховатися від усіх під прикриттям маски та вийти з тіні й виявити внутрішній неусвідомлений аспект своєї особистості зумовленої статтю тобто анімусу. Цю роль виконує новий мешканець будинку – месьє Одзу, який справив приголомшливе враження й виявився проєкцією всіх прихованих потягів головної героїні до освіченої інтелектуальності, вишуканої простоти, елегантного добробуту, тонкої прозорливості та делікатної й грамотної мови. Поява месьє Одзу здійснила радикальні трансформації. Мадам Мішель змінила зачіску, отримала в подарунок дороге й вишукане вбрання.

Образ золотої рибки є ключовим у розумінні життя для Паломи Жосс. Вона сама розгледіла старанно приховану неординарність мадам. Палома Жосс, з настирливістю «непідкупної Фіміди кольору рожевого льодяника» [2, С.301] довідалася про потаємні страхи літньої жінки, а саме її страх спробувати, використовуючи свої здібності, посягнути на інший соціальний рівень [2, С.306]. Палома постає як самість мадам Мішель – архетип цілісності, позаособистісний вимір якого означає Бога [4]. Палома, у ролі золотої рибки – помічника, допомогла подолати внутрішні психологічні перепони, які не давали героїні вирватися із тенет її рутинного існування під личиною консьєржки. Мадам Мішель перевтілюється і її не впізнають мешканці будинку, в якому вона попрацювала два десятки років. Ресторан, в який месьє Одзу запросив мадам Мішель перетворився на палац, де Рене Мішель розчинилися в єдиній людині – Какуро Одзу, поряд з яким вона відчувала себе щасливою та [2, С.332].

Казковий образ золотої рибки виявляється зручним образно-символічним утворенням для опису специфічної для цього наративу індивідуальної та суспільної поведінки. Прикладом цього виявляється філософський роман М.Барбері «Елегантність їжака».

Список використаних джерел:

1. Франц фон, М.-Л. (2004) *Психология сказки. Толкование волшебных сказок. Психологический смысл мотива искупления в волшебной сказке* (Р. Березовская, К. Бутырин пер. с англ.). – СПб: Б.С.К.
2. Барбери, М. (2020). *Элегантность ежика* (Н.Мавлевич и М.Кожевникова, пер. с фр.). – СПб.: Азбука, Азбука-Аттикус.
3. Мейзерська, Т. (2011). Способи художньої реалізації конфлікту тваринного і людського в романі Мюріель Барбері «Елегантна їжачиха». *Сучасні літературознавчі студії. Поетикальні виміри топосу тварини.* (8), 498-509.
4. Юнг, К.-Г. (2016) *Аіон: Нариси щодо символіки самості* (К.Котюк пер. з нім.). – Львів: Астролябія.